

Prof. dr Stanko BEJATOVIĆ,
Pravni fakultet u Kragujevcu

Orginalni naučni rad
UDK: 343.13(497.11)
Primljeno: 18. novembra 2001. god.

NOVI ZKP RS I POJEDNOSTAVLJENE FORME POSTUPANJA U KRIVIČNIM STVARIMA ¹

Predmet analize u radu su pitanja vezana za kriminalno-političku opravdanost i normativnu razdradu pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima u novom ZKP RS. Posmatrano sa aspekta svoje arhitektonike predmetna problematika je obrađena kroz tri grupe pitanja i zaključna razmatranja. Prva grupa pitanja tiče se opštih napomena o procesu reforme srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva i njegovih ciljeva, dok je druga grupa pitanja posvećena analizi kriminalno-političkih razloga koji su doveli do ozakonjenja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima uopšte kao jednom od važnijih obeležja procesa reforme srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva. Među ne malim brojem ovih razloga posebna pažnja je posvećena stvaranju normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka putem normiranja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima. Treća (centralna) grupa pitanja tiče se analize pojedinačne normativne razrade pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima u novom ZKP RS. To su: Sporazum o priznavanju krivičnog dela; Ročište za izricanje krivične sankcije; Neposredna optužnica; Podizanje optužnice na glavnom pretresu; Skraćeni krivični postupak i načelo oportuniteta krivičnog gonjenja.

¹ Rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkog projekta pod nazivom „Srpsko i evropsko pravo – upoređivanje i usklađivanje“. Projekat finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije, a realizuje Institut za uporedno pravo u Beogradu (2011-2014).

Na kraju rada data su zaključna razmatranja u kojima je autor dao svoje viđenje kriminalno-političke opravdanosti i kvaliteta normativne razrade pojednostavljenih formi postupanja u novom ZKP RS.

Ključne reči: Zakonik o krivičnom postupku, Srbija, sporazum o priznavanju krivičnog dela, pojednostavljene forme postupanja, krivična stvar, glavni pretres, sudija pojedinac, oportunitet krivičnog gonjenja, reforma krivičnog procesnog zakonodavstva.

1. Proces reforme srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva i njegovi ciljevi (Opšte napomene)

Proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije započet je donošenjem Zakonika o krivičnom postupku iz 2001. godine² a donošenjem Zakonika o krivičnom postupku 2011. godine,³ prema stavu nadležnih organa, ovaj proces je završen. Posmatrano uopšte četiri su osnovne karakteristike više od deset godina dugog rada na procesu reforme jednog od najvažnijih zakonskih projekata svake države, pa i Srbije. Prva je veoma česte intervencije u zakonskim tekstovima koji čine krivično procesno zakonodavstvo Srbije u ovom vremenskom intervalu. Posmatrano sa aspekta ovog zakonodavstva kao celine intervencije, u pojedinim periodima, vršene su i po nekoliko puta godišnje⁴. Opravdanost ovako čestih intervencija podložna je, čini se sasvim opravdano, kritici stručne javnosti i ozbiljno se može staviti pod znak pitanja.⁵ Ovo ne samo zbog toga što tako česte intervencije u ovom zakonodavstvu nisu u saglasnosti sa njegovom po prilično konzervativnom prirodom, već i za to što su u ne malom broju slučajeva bile stručno nepripremljene – bezmalo brzoplete. Najbolji primer negativnosti ovakve jedne prakse je Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije iz 2006. godine koji je bio u međuvremenu donesen. Naime, i pored toga što je skoro prema jedinstvenom mišljenju stručne javnosti Srbije ZKP iz 2001. godine predstavljao jednu dobru normativnu osnovu za efikasnu borbu protiv kriminaliteta i da je u cilju stvaranja još potpunije normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka uopšte trebalo raditi samo na njegovoj daljnjoj dogradnji umesto ovog pristupilo se donošenju novog ZKP i isti je u izuzetno kratkom, za zakonske tekstove ovakvog karaktera nezabeleženo kratkom, vremenskom intervalu (za svega nekoliko meseci), ne samo napisan, već

2 „Sl. list SRJ”, br. 70/2001, 68 /2002 i „Sl. glasnik RS”, br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 46/2006, 49/2007, 122/2007, 20/2009 i 76/2010.

3 „Sl. glasnik RS”, br. 72/2011.

4 Slučaj npr. sa 2005. i 2009. god.

5 Vidi zbornik „Zakonodavni postupak i kazneno zakonodavstvo”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

i usvojen 2006. god⁶. Ovaj zakonski tekst doneo je, načelno posmatrano, ne mali broj novina koje su bile, prevashodno u funkciji efikasnijeg delovanja nadležnih državnih organa na polju borbe protiv kriminaliteta, i one su kao takve bile za pozdraviti. Međutim, njihova normativna razrada, pre svega usled brzine u radu ovog zakonskog projekta i odsustva stručne rasprave u procesu njegovog donošenja, nije bila ni približno na željenom nivou. Zakonski tekst karakterisali su ne mali normativni, pravnotehnički i suštinski nedostaci. Brojni su primeri bili za tako nešto i u vezi sa istim napisano je izuzetno dosta radova i svi su oni ukazivali na ne male propuste u normativnoj razradi niza, načelno posmatrano korisnih, rešenja ovog zakonskog teksta⁷. Upravo zahvaljujući ovakvom njegovom stanju ovaj zakonski tekst je definitivno, posle nekoliko prolongiranja roka za početak njegove primene, stavljen u koš i pre nego što je i počeo da se primenjuje. Čl. 149. Zakona o izmenama i dopunama ZKP iz 2009. god prestao je, sasvim opravdano,⁸ da važi. Drugo, pojava ne malog broja novih zakonskih tekstova kojima se na poseban način reguliše značajan broj pitanja koja su do početka rada na reformi bila regulisana u okviru normi ZKP⁹ kao skoro jedinog zakonskog teksta iz korpusa krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije shvaćenog u užem smislu reči. Primera radi navodimo samo nekoliko novih zakonskih tekstova ovog karaktera. To su: Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica,¹⁰ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima,¹¹ Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela,¹² Zakon o saradnji sa međunarodnim krivičnim sudom¹³, Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, korupcije i drugih posebno teških krivičnih dela¹⁴, Zakon o nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine¹⁵, Zakon o nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala¹⁶. Treće,

6 „Sl. glasnik RS”, br. 46/06, 49/07 i 122/08.

7 Vidi: časopis „Revija za kriminologiju i krivično pravo”, br. 2/2006 (u celosti posvećen ovoj problematici).

8 Vidi: Grubač, M., Kritika „Novog” Zakonika o krivičnom postupku, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/2006, str. 7; Lazin, Đ., Zaštita ljudskih sloboda i prava prema novom Zakoniku o krivičnom postupku, Zbornik „Primena Novog Zakonika o krivičnom postupku”, Udruženje za krivično pravo Srbije, Beograd, 2007., str. 31; Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/2006 (u celosti posvećen ovoj problematici).

9 Pod ZKP podazumeva se važeći Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije.

10 „Sl. glasnik RS”, br. 85/05.

11 „Sl. glasnik RS”, br.20/09.

12 „Sl. glasnik RS”, br. 97/08.

13 „Sl. glasnik RS”, br. 72/09.

14 „Sl. glasnik RS”, br. 42/02, 27/03, 39/03, 60/03, 67/03, 29/04, 58/04, 45/05, 61/05, 72/09.

15 „Sl. glasnik RS”, br. 67/03, 135/04, 61/05,101/07,104/09.

16 „Sl. glasnik RS”, br. 861/05, 104/09.

u krivičnom postupku, posmatrano kao celini, uvedeni si i posebni postupci i specijalizovani organi za pojedine vrste krivičnih dela (slučaj pre svega sa krivičnim delima organizovanog kriminala, ratnih zločina i visokotehnološkog kriminala).¹⁷ Četvrto, stalni proces širenja ozakonjenja pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima, kao i širenje mogućnosti primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja s ciljem stvaranja normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka¹⁸. Naime, jedan od dva glavna cilja rada na reformi srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva je stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak s tim da to ne ide na uštrb nacionalnom zakonodavstvu i relevantnim međunarodnim aktima zagwarantovanih sloboda i prava subjekata krivičnog postupka¹⁹. U skladu sa ovako projektovanim, sasvim ispravnim, ciljem reforme već Zakonik o krivičnom postupku iz 2001. godine uvodi ne mali broj izuzetno značajnih novina kojima se stvara normativna osnova za efikasniji krivični postupak. Posmatrano sa aspekta pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima to su: Dozvoljavanje mogućnosti primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja i na punoletne učiniocce krivičnih dela, i to na dva načina (mogućnošću odlaganja krivičnog gonjenja i mogućnošću odbacivanja krivične prijave u slučaju stvarnog kajanja); Uvođenje mogućnosti izricanja krivičnih sankcija bez glavnog pretresa (u postupku za kažnjavanje pre glavnog pretresa) i širenje mogućnosti vođenja skraćenog krivičnog postupka.²⁰ Trend novih rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije započet donošenjem Zakonika o krivičnom postupku iz 2001. godine uvođenjem novih formi pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima u cilju stvaranja normativne osnove za efikasniji krivični postupak nastavljen je njegovim izmenama i dopunama iz maja meseca 2004. godine,²¹ odnosno izmenama i dopunama iz avgusta meseca 2009. godine,²² koje donose najznačajnije novine upravo po pitanju stvaranja normativne osnove za, još efikasnije delovanje krivičnog pravosuđa, i to prevashodno putem ozakonjenja instituta sporazuma o

17 Vidi: Škulić, M., Nacrt Zakona o državnim organima u postupku za krivična dela organizovanog kriminala, Zbornik „Novo krivično zakonodavstvo Srbije”, Udruženje za krivično pravo Srbije, Beograd, 2005. god., str. 217-256; Važić, S., Izmene i dopune Zakona o ratnim zločinima, Zbornik „Novo krivično zakonodavstvo Srbije”, Udruženje za krivično pravo Srbije, Beograd, 2005., str. 257-264.

18 Vidi: Oportunitet krivičnog gonjenja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

19 Drugi ključni cilj rada na reformi je usklađivanje krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije sa rešenjima prisutnim u savremenom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu i tendencijama prisutnim u savremenoj krivičnopravnoj nauci uopšte.

20 Vidi: Bejatović, S., Mere za povećanje efikasnosti i pojednostavljenje krivičnog postupka, Osnovne karakteristike Predloga novog jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, Beograd, 2000., str. 145-155.

21 „Sl. glasnik RS”, br. 58/2004/.

22 „Sl. glasnik RS”, br. 72/09.

priznanju krivice kao jedne od dominantnih formi pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima.²³ Međutim, i pored svih ovih novina koje su karakterisale rad na reformi srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva nije se stalo. Na osnovu, čini se sasvim opravdane odluke Mnistarstva pravde Republike Srbije pristupilo se radu na donošenju novog ZKP²⁴. Ciljevi rada na izradi i ovog zakonskog projekta bili su indentični ciljevima rada na dotadašnjem toku reforme. To su da se dostigne takav stepen normativne osnove koji omogućava željeni stepen efikasnosti krivičnog postupka. Odnosno, da se krivično procesno zakonodavstvo Srbije usaglaši, što je moguće u većem stepenu, sa opšteprisutnim tendencijama u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i rešenjima relevantnih kompartivnih krivičnoprocenih zakonodavstava koja prate ove tendencije i po ovom pitanju.²⁵ Stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak kao jedan od prioriternih zadataka rada na reformi krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije uopšte rezultat je činjenice da krivični postupak u Srbiji, slično najvećem broju drugih država, još uvek nije na željenom stepenu efikasnosti.²⁶ Primera za to ima ne malo.²⁷ Polazeći od ovog kao i nespornog značaja zakonske norme za efikasnost krivičnog postupka uopšte, u teoriji krivičnog procesnog prava i krivičnom procesnom zakonodavstvu uopšte traže se rešenja s ciljem stvaranja normativne osnove za efikasniji krivični postupak. Jedno od nespornih rešenja te problematike ne samo kod nas već i u uporednom krivičnom procesnom zakonodavstvu su razne pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima.²⁸

23 Bejatović, S., *Izmenе i dopune ZKP i pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/09, str. 21-40.

24 Vidi: Ilić, G., *Krivično procesno zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije (Stepen usaglašenosti, način, putevi i razlozi neophodnosti potpunog usaglašavanja)*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije“, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2010., str. 23-41.

25 Vidi: Zbornik „Zakonodavni postupak i kazneno zakonodavstvo“, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

26 Vidi: Bejatović, S., *Efikasnost krivičnog postupka kao međunarodni opravdani standard*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije“, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2010., str. 184-203.

27 Npr. prema zvaničnim statističkim podacima Republičkog zavoda za statistiku u 2008. godini od ukupno 48903 podignutih optužnih akata krivični postupak je do pravnosnažnosti odluke trajao preko dve godine u 11014-slučajeva, što iznosi 22,5%. U 2009. godini taj procenat iznosi još više (24,6%) (Vidi: Bejatović, S., *Efikasnost krivičnog postupka kao međunarodni opravni standard*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije“, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2010., str. 184-203).

28 Đurđić, V., *Krivičnoprocesno zakonodavstvo kao normativna pretpostavka efikasnosti postupanja u krivičnim stvarima*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima“, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008., str. 9-39.

2. Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima kao jedno od važnijih obeležja procesa reforme srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva

Krivično procesno zakonodavstvo shvaćeno u širem smislu reči, a ne samo Zakonik o krivičnom postupku kao njegov najizrazitiji reprezentant je ne samo nezaobilazan, već i izuzetno značajan instrumenat suprotstavljanja kriminalitetu. Kao takvo ono je istovremeno i jedan od ključnih instrumenata u ostvarivanju ciljeva kriminalne politike uopšte, a to je suprotstavljanje kriminalitetu.²⁹ I u teoriji i u praksi nesporna je kako njihova funkcionalna povezanost, tako i činjenica da od kvaliteta zakonske norme, njene adekvatne primene i stepena zloupotrebe prava, u ne malom, zavisi i stepen uticaja ovog zakonodavstva na uspešnost ostvarivanja ciljeva kriminalne politike uopšte. Međutim, da bi konkretno krivično procesno zakonodavstvo bilo u funkciji adekvatne kriminalne politike, a time i u funkciji potrebnog stepena prevencije kriminaliteta, mora da odgovara savremenim zahtevima borbe protiv kriminaliteta, da bude usklađeno sa stvarnošću i da je primenljivo. Normativni sistem krivičnog procesnog zakonodavstva jedne države mora da bude primenljiv, društveno racionalan i pravičan. Treba da sadrži takva rešenja koja se u praksi mogu primenjivati. Zatim, subjekti zaduženi za njihovu primenu (pre svega sudovi i javna tužilaštva,) treba da primenjuju norme u meri koja odgovara zakonskoj intenciji i stvarnim potrebama borbe protiv kriminaliteta. Svako odstupanje od tog dovodi do nesklada između normativnog i realnog, između onog što je zakonom propisano i onog što se dešava u praktičnoj primeni zakona. Zakoni ne treba da propisuju one institute i ona rešenja koja se u praktičnoj primeni ne mogu realizovati ili nisu društveno opravdana. Sa druge strane, organi koji primenjuju zakon ne mogu da u takvom stepenu derogiraju zakonska rešenja da ih čine besmislenim i pretvaraju u deklarativne odredbe. Između normativnog i aplikativnog aspekta zakonske norme mora da se uspostavi jedna normalna i racionalna ekvivalencija, da i na jednoj i na drugoj strani postoji osećaj vrednosti o stvarnim društvenim potrebama i kriminalno-političkim zahtevima u propisivanju pojedinih instituta i rešenja uopšte i njihovoj primeni u praksi. Samo u takvom slučaju krivično procesno zakonodavstvo je u funkciji željenog stepena prevencije kriminaliteta. Preventivna funkcija zakonske norme uopšte, a time i normi krivičnog procesnog zakonodavstva nije toliko u njenoj strogosti, koliko u neminovnosti njene primene na svako lice u slučajevima kada su ispunjeni zato propisani zakonski uslovi³⁰. Uz ovo, zakonska norma da bi, po svom sadržaju, bila u ovoj funkciji, nju mora da karakteriše i

29 Vidi: Stojanović, Z., *Krivično zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2011., str. 3-21;

30 Sieber, U., *Grenzen des Strafrechts*, Sonderdruck aus Band 119 (2007), ZStW, p. 65.

visok stepen preciznosti određivanja pojedinih zakonskih pojmova (izraza) i propisivanje preciznih uslova za primenu pojedinih mera i instituta. Jednom rečju, preciznost sadržaja krivičnog procesne norme mora da bude izuzetno visoka³¹. Međutim, i pored ovog sadržaj zakonskog teksta i adekvatnost njegove primene nisu jedini preduslovi uspešnosti prevencije nedozvoljenog ponašanja i time i prevencije kriminaliteta. Nasuprot, tu su i brojni drugi faktori, a među njima, posmatrano sa aspekta tematike ovog rada, poseban značaj imaju tri. To su: efikasnost krivičnog postupka, zloupotreba konkretne zakonske norme koja mora biti isključena ili svedena na najmanju moguću meru i organizacija i funkcionisanje subjekata zaduženih za primenu konkretnog zakonskog teksta³². Samo u svojoj uzajamnoj povezanosti svih ovih faktora krivično procesno zakonodavstvo daje doprinos željenom stepenu njegovog dejstva na polju prevencije kriminaliteta. U protivnom zasigurno toga nema.³³ Iz ovih, i ne samo ovih, razloga obaveza je svakog društva da stvori normativne kao i sve druge preduslove za što uspešniju borbu protiv kriminaliteta, za što uspešnije ostvarivanje ciljeva kriminalne politike uopšte, za što uspešniji krivični postupak, a time i za svoje što uspešnije preventivno delovanje kada je reč o borbi protiv kriminaliteta uopšte. Ovakav jedan stav svoju podlogu, sasvim opravdano, nalazi i u vodećim međunarodnim pravnim aktima koja tretiraju slobode i prava uopšte.³⁴ Obzirom na ovo, a u želji da se stvori normativna osnova za što efikasniji krivični postupak u poslednjih nekoliko decenija vrše se ne male intervencije u krivičnom procesnom zakonodavstvu posmatrano uopšte. Njihov zajednički imenitelj je stvaranje normativne osnove za što efikasniji krivični postupak i putem normiranja pojednostavljenih formi postupanja³⁵ u slučajevima kada to konkretna

31 Ekkehard, A., *Straprocessordnung, Karlsruher Kommentar, 6.aufgabe*, Verlag C. H.Beck, Munchen, 2008, seit. 337-342; Bejatović, S., *Međunarodni pravni standardi u oblasti krivičnog procesnog prava i način njihove implementacije u Zakonik o krivičnom postupku*, Zbor. „Zakonodavni postupak i kazneno zakonodavstvo”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009, str. 114-116.

32 O pojedinačnim osobenostima svakog od ovih faktora vidi: Zbornik „Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008.

33 Vidi: Albrecht, H.J., In: *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*, 1985, str. 132; Stojanović, Z., *Krivično zakonodavstvo i teški oblici kriminaliteta*, Zbornik „Teški oblici kriminala”, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2004, str. 54; Ignjatović, Đ., *Suzbijanje najtežih oblika kriminaliteta u uslovima tranzicije i nesigurnosti*, Zbornik „Teški oblici kriminala”, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2004, str. 3-28; Đurđić, V., *Krivičnoprocesno zakonodavstvo kao normativna pretpostavka efikasnosti postupanja u krivičnim stvarima*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008, str. 9-16.

34 Čl. 6. tač.1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i čl. 14. tač. 3c Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

35 U teoriji krivičnog procesnog prava prisutni su različiti nazivi za krivične postupke ovog karaktera (npr. sumarni, ubrzani, uprošćeni i sl.).

krivična stvar opravdava obzirom na težinu krivičnog dela, obim dokaznog materijala i držanje lica kome se to krivično delo stavlja na teret. Osnov opravdanosti ovakvog jednog normiranja leži u nespornoj činjenici da je, i pored toga što su glavni uzroci nedovoljne efikasnosti krivičnog postupka van krivičnog procesnog zakonodavstva,³⁶ i normativna osnova jedan od veoma važnih faktora efikasnosti krivičnog postupka posmatrano uopšte.³⁷ Upravo imajući u vidu ovo, jedno od važnijih obeležja savremenog krivičnog procesnog zakonodavstva je i istovremeno – paralelno postojanje jedne opšte – redovne forme krivičnog postupka predviđene kao pravila i sve veća pojava jednostavnijih formi postupanja u krivičnim stvarima. Osnovni kriminalno-politički razlog njihovog postojanja je stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak.³⁸ Uz ovo, opravdanost ovakvog jednog paralelnog egzistiranja više vrsta krivičnih postupaka svoju podlogu nalazi i u heterogenoj strukturi kriminaliteta, odnosno heterogenoj strukturi krivičnih dela i njihovih izvršilaca. Postupak koji je podesan za jednu vrstu krivičnih dela i njihovih učinilaca ne mora i nije podesan i racionalan za drugu vrstu. Pored ovog, uniformisani krivični postupak nije u skladu ni sa relevantnim međunarodnim dokumentima koja garantuju pravo na suđenje u razumnom roku.³⁹ Odnosno, nije u skladu ni sa interesom okrivljenog koji ima pravo na brz i adekvatan postupak, niti sa opštim interesom društva kao celine budući da je njegov cilj efikasna borba protiv kriminaliteta.⁴⁰

Imajući u vidu izneseno, u savremenom uporednom krivičnom procesnom zakonodavstvu mogućnosti za povećanje efikasnosti krivičnog postupka, posmatrano sa normativnog aspekta, traže se i u uvođenju posebnih, skraćenih, pojednostavljenih oblika postupanja za određene kategorije krivičnih dela.⁴¹ Posmatrano sa

36 O tome vidi: Zbornik „Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima”, Srpsko udruženje za krivično-pravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008.

37 Lowe-Rosenberg-Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Grosskommentar, 23, neuberbeitete Auflage, Zweiter Band, Berlin, 1987. seit. 68-92.

38 Vidi: Brkić, S., Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2004.

39 Vidi čl. 6. tač.1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i čl. 14. tač. 3c Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

40 Grubač, M., Krivično procesno pravo, Uvod i opšti deo, „Sl. glasnik”, Beograd, 2004, str. 25.

41 Vidi: Roxin, C., Strafverfahrensrecht, 22. Auflage, Munchen, 2002, seit. 256-268; Lutz Meyer-Gossner, Strafprozessordnung, 46. Auflage, Verlag C. H. Beck, Munchen, 2003, seit. 194-198; Lowe-Rosenberg, Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Groskommentar, 23. Auflage, Zweiter Band, Berlin, 1988, seit. 456-468; Bejatović, S., Mere za povećanje efikasnosti i pojednostavljenje krivičnog postupka, u Zbor. „Osnovne karakteristike Predloga novog jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva“, Udruženje za krivično pravo i kri-minologiju Jugoslavije, Beograd, 2000, str. 145; Đurđić, V., Krivičnoprocesno zakonodavstvo kao normnativna pretpostavka efikasnosti postupanja u krivičnim stvarima, u Zbor. „Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008, str. 9-39.

aspekta stepena doprinosa efikasnosti krivičnog postupka u okviru brojnih mera koje se preduzimaju po ovom pitanju posebno mesto pripada upravo pojednostavljenim formama postupanja u krivičnim stvarima. Sa sigurnošću se danas može konstatovati da pojednostavljene – uprošćene forme postupanja u krivičnim stvarima su jedan od izuzetno važnih instrumenata efikasnosti krivičnog postupka. Kao takve namenjene su suđenju za jednostavnije krivične slučajeve (lakša i srednja krivična dela). Ako se ovome doda i činjenica da upravo ova grupa krivičnih dela u ukupnoj strukturi kriminaliteta zauzima značajno mesto onda značaj ovih postupaka još više dobija na svom intenzitetu. Uz to, kada se govori o kriminalno-političkoj opravdanosti ovih postupaka nužno je imati u vidu i još jednu činjenicu. To je da ovi postupci svojom praktičnom primenom – putem rasterećenja sudova daju i direktan doprinos povećanju kvaliteta suđenja za teže krivične slučajeve jer sudovima ostaje više prostora za teže - komplikovanije krivične predmete.

Posmatrano uopšte, bez obzira o kojem vidu pojednostavljenih postupaka se radi, odnosno o kojem krivičnom procesnom zakonodavstvu je reč, može se konstatovati da su sledeće opšte osobenosti pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima: *Prvo*, višestrukost pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima koja nije samo osobenost savremenog krivičnog procesnog zakonodavstva kao celine, već i svih pojedinačnih zakonskih tekstova ovog karaktera, što posebno dolazi do izražaja kod krivičnih postupaka prema punoletnim učiniocima krivičnih dela. Danas kada je reč o ovoj kategoriji okrivljenih lica pored tradicionalne i relativno dobro poznate dve forme pojednostavljenih krivičnih postupaka (skraćenog krivičnog postupka i postupka za izricanje sudske opomene), javlja se i ne mali broj drugih formi pojednostavljenih krivičnih postupaka. Slučaj npr. sa sporazumom o priznanju krivice, kaznenim nalogom, imunitetom svedoka i sl.⁴² *Drugo*, elementi na kojima počiva pojednostavljena forma postupanja u krivičnim stvarima, bez obzira o kojoj njenoj vrsti je reč, su krivična stvar, stanje dokaznog materijala i ponašanje – držanje procesnih subjekata. Što se tiče krivične stvari kao materijalnopravne komponente pojednostavljene forme postupanja ona je zasnovana na vrsti i prirodi krivičnog dela. U savremenom krivičnom procesnom zakonodavstvu pojednostavljena forma postupanja namenjena je rešavanju lakših i srednje teških krivičnih dela, krivičnih dela koja imaju manji stepen društvene opasnosti što samo po sebi nameće i manje angažovanje materijalnih sredstava i vremena nego u slučajevima kada se radi o najtežim krivičnim delima.⁴³ Što se tiče trećeg elementa diferenciranja procesnih formi postupanja u krivičnim stvarima on je procesnopravnog karaktera i tiče se stanja dokaznog materijala. Shodno ovom

42 Vidi: Zbor. „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

43 Vidi: Grubač, M., Racionalizacija krivičnog postupka uprošćavanjem procesnih formi, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 1-3/84, str. 290.

elementu, pojednostavljena forma postupanja namenjena je slučajevima jednostavnijeg činjeničnog stanja, činjeničnog stanja koje obzirom na svoju jednostavnost upućuje na lakoću dokazivanja. Upravo lakoća dokazivanja je i osnov pojednostavljene procesne forme.⁴⁴ Na kraju, kada je reč o ponašanju – držanju krivičnoprocesnih subjekata kao posebnom elementu diferencijacije procesnih formi postupanja tu se pre svega misli na priznanje okrivljenog i saglasnost subjekata u izboru procesne forme. Imajući u vidu ove osnove diferencijacije procesnih formi može se zaključiti da pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima počivaju na načelu srazmernosti između procesne forme i predmeta suđenja, i to tako da u toj diferencijaciji osnovna prava okrivljenog predstavljaju graničnu liniju ispod koje se ne sme ići na uprošćavanje procesne forme. *Treća* osobenost pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima ogleda se u manjem stepenu složenosti procesne strukture u odnosu na opštu formu postupanja. Instrumenti pojednostavljenja procesne forme postupanja su trostruki i manifestuju se u: izostavljanju pojedinih procesnih faza i stadijuma što je u zavisnosti od konkretne forme pojednostavljenja; skraćivanju procesnih rokova i deformalizaciji postupka (izostavljanju određenih formalnosti i garancija). *Četrto*, posmatrano sa aspekta načina normativnog regulisanja pojednostavljenja procesne forme postupanja u krivičnim stvarima prisutna su, prevashodno, dva rešenja. Prvi se ogleda u potpunom – samostalnom – odvojenom regulisanju posebnih formi za pojedina krivična dela ili za pojedine kategorije okrivljenih lica. Slučaj pre svega sa regulisanjem ove problematike posebnim zakonskim tekstom krivičnog postupka prema maloletnicima. Drugi način je da se u okviru Zakonika o krivičnom postupku normiraju samo odstupanja od opšte forme postupanja, u slučaju čega se opšta forma postupanja primenjuje i u pojednostavljenim postupcima u delu koji nije regulisan posebnim odredbama Zakonika.

Iznesene tendencije savremene nauke krivičnog procesnog prava i rešenja savremenog komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva po pitanju pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima našle su, sasvim opravdano, svoje mesto i u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije. Razlozi za tako nešto su isti oni koji su doveli do ovakvog jednog trenda u komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Cilj im je takođe isti. To je stvaranje normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka.⁴⁵ Polazeći od ovog već ZKP iz 2001. godine⁴⁶, kao prvi korak procesa reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Republike Srbije, uvodi nove pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima. Dolazi npr. do ozakonjenja postupka za kažnjavanje pre glavnog pretresa.

44 Brkić, S., op. cit., str. 202.

45 Vidi: Brkić, S., Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2004.

46 „Sl. list SFRJ”, br. 70/01 i 68/02, i „Sl. glasnik RS”, br. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 i 76/2010.

Trend novih rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije započet donošenjem Zakonika o krivičnom postupku iz 2001. godine u cilju stvaranja normativne osnove za efikasniji krivični postupak putem pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima nastavljen je njegovim izmenama i dopunama iz maja meseca 2004. godine,⁴⁷ odnosno izmenama i dopunama iz avgusta meseca 2009. godine,⁴⁸ koje donose najznačajnije novine upravo po ovom pitanju ozakonjenjem sporazuma o priznanju krivice⁴⁹. No, i pored učinjenog napretka po ovom pitanju nije se stalo. Nasuprot. Novousvojeni ZKP RS donosi ne mali broj novina i po ovom pitanju.⁵⁰ Njihov cilj indetičan je ciljevima dosadašnjih poduhvata po ovim pitanjima u procesu reforme. To je stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak. Imajući sve ovo u vidu, a posebno činjenicu da je efikasnost krivičnog postupka jedan od važnijih instrumenata stepena preventivnog dejstva krivičnog procesnog zakonodavstva na polju borbe protiv kriminaliteta mora se postaviti pitanje: U kojoj meri su zahtevi naše stručne javnosti, rešenja iz kompetentnog komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva i najnovije tendencije u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava po pitanju pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima uvažene u normativnoj razradi pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima u novom ZKP RS.⁵¹ Svoje viđenje odgovora na ovako formulisano pitanje autor daje u nastavku izlaganja.

3. Pojedini vidovi pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima i novi ZKP RS

Kao što je to već konstatovano jedna od opštih osobenosti pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima je i njihova višestrukost. Posmatrano sa aspekta novog ZKP RS reč je o sledećim pojavnim oblicima pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima.

3.1. Sporazum o priznanju krivičnog dela

Jedna od važnijih osobenosti koje je doneo proces reforme srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije je ozakonjenje instituta sporazuma o

47 „Sl. glasnik RS”, br. 58/2004.

48 „Sl. glasnik RS”, br. 72/09.

49 Bejatović, S., Izmene i dopune ZKP i pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/09, str. 21-40.

50 Vidi: Zbornik „Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu – Teoretski i praktični aspekt”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2011.

51 O tome vidi: Zbornik „Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu – Teoretski i praktični aspekt”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2011.

priznanju krivičnog dela. Polazeći od nespornog značaja instituta sporazuma kao instrumenta efikasnosti krivičnog postupka Zakonom o izmenama i dopunama ZKP iz 2009. godine dolazi, i u srpskom krivičnom procesnom zakonodavstvu, do ozakonjenja instituta sporazuma o priznanju krivice kao jedne od dominantnih formi ovog karaktera uopšte.⁵² Reč je o institutu čija se suština ogleda u prethodnom pregovaranju o priznavanju krivičnog dela između tužioca i okrivljenog i naknadnom prihvatanju ili neprihvatanju od strane suda postignutog sporazuma između tužioca i okrivljenog. Ozakonjenje instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela u ZKP Srbije rezultat je, skoro jedinstvenog stava njene stručne javnosti o sporazumu kao veoma važnom i nadasve korisnom instrumentu povećanja efikasnosti borbe protiv kriminaliteta uopšte⁵³. Obzirom na ovo, sasvim je opravdano njegovo ozakonjenje i u srpskom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Međutim, i još pre njegovog ozakonjenja (odmah po usvajanju ZKP iz 2006. godine čija je jedna od osobenosti bila i ozakonjenje sporazuma⁵⁴) kao i u kasnijem procesu rada na reformi krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije kritički je ukazivano, čini se ne bez osnova, na neka pitanja njegove normativne razrade⁵⁵. U radu na izradi konačne verzije novog ZKP ovaj institut, sasvim opravdano, je zadržan. Međutim, u njegovoj normativnoj razradi, stav je autora rada, nije se dovoljno vodilo računa o stavovima stručne javnosti u vezi sa istim i rešenjima prisutnim u kompetentnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. U novousvojenom ZKP zadržan je ovaj vid pojednostavljenog postupanja, ali ne samo sa izmenjenim nazivom, već i izmenjenom sadržinom njegove normativne razrade u odnosu na rešenja prisutna u još uvek važećem ZKP,⁵⁶ i to po čini se krucijalnim pitanjima njegovog obeležja. Posmatrano sa aspekta teksta novog ZKP osnovne karakteristike ovog vida pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima ogledaju se u sledećem:

Prvo, promenjen je naziv ovog vida pojednostavljenog postupanja. Umesto naziva „Sporazum o priznanju krivice” uzet je naziv „Sporazum o priznanju krivičnog dela”. Ovakvo rešenje je ispravnije i u skladu je sa koncepcijom pojma krivičnog dela iz čl. 14. st. 1. KZ RS prema kojoj je krivica sastavni – bitan element krivičnog dela.

Drugo, umesto normativno ograničene mogućnosti primene predviđena je mogućnost primene sporazuma kod svih, pa i najtežih krivičnih dela.

52 Nikolić, D., Sporazum o priznanju krivice, Beograd, 2009.

53 Vidi: Zaključci XLVII redovnog godišnjeg savetovanja Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu (Zlatibor, 26. septembra 2010).

54 Bejatović, S., Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrument normativne efikasnosti krivičnog postupka, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope”, Pravni fakultet, Kragujevac, 2009, knjiga IV, str. 85-106.

55 Vidi: časopis „Revija za kriminologiju i krivično pravo”, br. 2/2006 (u celosti posvećen ovoj problematici).

56 Uporedi odredbe čl. 282a-282d važećeg ZKP i odredbe čl. 313-319. Novog ZKP.

Treće, odsustvo propisivanja minimuma krivične sankcije koja se može predložiti u ponuđenom tekstu sporazuma o priznanju krivičnog dela. Umesto tog propisano je samo „da je kazna ili druga krivična sankcija, odnosno druga mera u pogledu koje su javni tužilac i okrivljeni zaključili sporazum predložena u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom.”⁵⁷

Četvrto, odluka o sporazumu o priznanju krivičnog dela donosi se na ročištu na koje se *pozivaju javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac*.⁵⁸ Funkcionalna nadležnost suda za odlučivanje o sporazumu zavisna je od procesnog trenutka podnošenja sporazuma sudu. Shodno ovom kriterijumu „O sporazumu o priznanju krivičnog dela odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice-predsednik veća.”⁵⁹

Peto, predviđena je mogućnost ulaganja žalbe protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznavanju krivičnog dela. Naime, shodno čl. 319. st. 3. Zakonika protiv ove presude javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac mogu u roku od osam dana od dana dostavljanja presude izjaviti žalbu zbog postojanja razloga zbog kojih se postupak obustavlja po ispitivanju optužnice u smislu čl. 338. st. 1.⁶⁰, kao i u slučaju da se presuda ne odnosi na predmet sporazuma.

Ne upuštajući se u prikaz drugih odredaba Zakonika o sporazumu čini se da se navedene, i ne samo navedene, odredbe kojima je normativno razrađen sporazum ozbiljno mogu staviti pod znak pitanja. Odnosno, skoro da se može zaključiti da u njegovoj normativnoj razradi nisu, u dovoljnoj meri uzeti u obzir preovlađujući stavovi naše, i ne samo naše, stručne javnosti. Podsećanja radi treba i ovde istaći da su navedena pitanja ujedno i najaktuelnija pitanja u stručnoj javnosti kada je reč o sporazumu uopšte.⁶¹ Stav autora rada je puna kriminalno-politička opravdanost ozakonjenja mogućnosti zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela. Međutim, opravdano se može staviti pod znak pitanja ne mali broj rešenja njegove normativne razrade u tekstu novog ZKP. Navodimo samo najdiskutabilnije:

Prvo, iole ozbiljnija analiza radova posvećenih problematici sporazume pokazuje da je, sasvim opravdano, preovlađujuće mišljenje, da sporazum o prizna-

57 Čl. 317. st. 1. tač. 4. novog ZKP.

58 Čl. 315. st. 2. novog ZKP.

59 Čl. 315. st. 1. novog ZKP.

60 Reč je o sledećim razlozima: 1) da delo koje je predmet optužbe nije krivično delo, a nema uslova za primenu mere bezbednosti; b) da je krivično gonjenje zastarelo, ili da je obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ili da postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje; c) da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio delo.

61 Vidi: Nikolić, D., Sporazum o priznanju krivice, Niš, 2006; Bejatović, S., Sporazum o priznanju krivice i druge pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije kao instrument normativne efikasnosti krivičnog postupka, Zbornik, „Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope”, Pravni fakultet Kragujevac, 2009, knjiga IV, str. 85-106.

vanju krivičnog dela treba da bude vid pojednostavljenog postupanja koji svoju primenu treba da nađe pre svega kod krivičnih dela koja pripadaju grupu tzv. lakšeg i srednjeg kriminaliteta. Uostalom, to je slučaj i sa drugim formama pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima. U savremenom krivičnom procesnom zakonodavstvu pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima namenjene su rešavanju lakših krivičnih dela, krivičnih dela koja imaju manji stepen društvene opasnosti što samo po sebi nameće i manje angažovanje materijalnih sredstava i vremena nego u slučajevima kada se radi o težim, a posebno najtežim krivičnim delim.⁶² Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima treba da počivaju na načelu srazmernosti između procesne forme i predmeta suđenja, i to tako da u toj diferencijaciji osnovna prava procesnih subjekata predstavljaju graničnu liniju ispod koje se ne sme ići na uprošćavanje procesne forme. Obzirom na sve ovo, čini se da nije u skladu sa prirodom sporazuma dozvoljavanje mogućnosti njegove primene i za najteža krivična dela. Uz ovo, ovakvim jednim rešenjem stvara se, sasvim nepotrebno, i mogućnost sumnje u njegovu eventualnu zloupotrebu, o čemu se takođe mora voditi računa u njegovom normiranju. Ako se ovome doda i činjenica da Zakonik, načelno posmatrano, sasvim opravdano, predviđa i još dve dodatne forme sporazumevanja javnog tužioca i okrivljenog (sporazum o svedočenju okrivljenog i sporazum o svedočenju osuđenog) kao instrumente otkrivanja i dokazivanja najtežih krivičnih dela onda izneseni stav još više dobija na svojoj opravdanosti.

Drugo, rešenje po kojem nema izričitog propisivanja minimuma ispod kojeg ne može da se predloži krivična sankcija u ponuđenom tekstu sporazuma o priznanju krivičnog dela takođe ozbiljno može da se stavi pod znak pitanja. Pored prednje iznesenih argumenata koji govore i u prilog opravdanosti postavljanja i ovakvog jednog pitanja treba uzeti u obzir i opštu svrhu izricanja krivične sankcije. Potpuno je nesporno da se ona postiže, pored ostalog, samo pod uslovom adekvatno izrečene krivične sankcije. Da li tako nešto garantuje rešenje po kojem i za teška krivična dela može da bude izrečena i blaga, zašto ne reći i najblaža, krivična sankcija što je moguće pretpostaviti, a što bi bilo u skladu sa čl. 317. st. 1. tač. 4. Zakonika? Stav je autora da komentar nije potreban.

Treće, pored iznesenog mora se postaviti i pitanje adekvatnosti zaštite prava oštećenog lica u postupku pregovaranja o sporazumu o priznanju krivičnog dela. Iole detaljnija analiza položaja ovog subjekta u postupku sporazumevanja o priznanju krivičnog dela govori da je ovim zakonskim tekstom njegov položaj čak šta više i pogoršan u odnosu na još uvek važeći ZKP. Primera radi navodimo samo dve činjenice. Prvo, o ročištu na kojem se odlučuje o sporazumu o priznanju krivičnog dela oštećeni se čak i ne obavestava. Drugo, oštećeni nije subjekat prava na izjavljivanje žalbe protiv odluke suda o sporazumu. Jednom rečju, Zakonik ne daje instru-

62 Vidi: Grubač, M., Racionalizacija krivičnog postupka uprošćavanjem procesnih formi, Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 1-3/84, str. 290.

mente putem kojih oštećeno lice može uspešno da brani svoje interese u postupku sporazumevanja o priznanju krivičnog dela.

Četvrto, jedno od rešenja novog ZKP kada je reč o sporazumu o priznavanju krivičnog dela koje se ozbiljno može staviti pod znak pitanja je i rešenje po kojem je predviđena mogućnost ulaganja žalbe protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznavanju krivičnog dela od strane javnog tužioca, okrivljenog i njegovog branioca. Više je argumenata koji se mogu istaći protiv opravdanosti ovakvog jednog rešenja. Među njima poseban značaj imaju tri. Prvo, sporazum o priznavanju krivičnog dela treba da bude institut koji za rezultat svoje primene ima efikasniji krivični postupak. Da li se ovakvim jednim rešenjem to postiže? Sigurno ne. Nasuprot, doprinosi odugovlačenju postupka, i to bez ikakve potrebe. Drugo, razlozi za mogućnost ulaganja žalbe ne samo da nemaju svoje opravdanje, već mogu i da govore o neozbiljnoj pripremljenosti glavnih subjekata pregovaranja i odlučivanja o sporazumu pre svega na ročištu na kojem se odlučuje o sporazumu, što ne bi smelo ni da se pretpostavi. Primera radi u vezi sa ovim mora se postaviti pitanje: Da li je moguće da sud presudom prihvati sporazum, a da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je učinjeno krivično delo, da delo nije krivično delom, da je nastupila zastarelost i sl.? Da li u takvom slučaju sud postupa suprotno čl. 324. Zakonika? Ili, Da li se sme i zamisliti da tužilac sa okrivljenim ponudi tekst sporazuma, a da ne zna da li se radi o krivičnim delu ili da je krivično gonjenje zastarelo, odnosno da postoje i neke druge okolnosti koje se javljaju kasnije kao mogući osnov ulaganja žalbe? Zatim, kako je moguće i zamisliti da neko od subjekata prava ulaganja žalbe za okolnosti koje predstavljaju razloge mogućeg ulaganja žalbe ne zna za ročište, a zna u tako kratkom vremenskom intervalu nakon završetka ročišta na kojem se odlučivalo o sporazumu? Pored ovih tu se mogu postaviti i druga pitanja ovakvog karaktera, ali odgovori su uvek isti i ukazuju na neopravdanost ovakvog normiranja prava na ulaganje žalbe na presudu o prihvatanju sporazuma.

Na kraju u vezi sa sporazumom stav je autora da i pored opravdanosti ovakvih pitanja opravdanost postojanja sporazuma u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije ni u kom slučaju se ne sme dovesti pod znak pitanja. Nasuprot. Treba preduzeti mere za njegovu primenu u skladu sa njegovom suštinom i kriminalno-političkim razlozima koji su doveli do njegovog ozakonjenja uopšte. Obzirom, na određeni broj, po shvatanju autora, loše normiranih rešenja to neće biti lako postići. Ostaje nada da će praksa primene sporazuma biti u skladu sa kriminalno-političkim razlozima njegovog ozakonjenja. Primenom načela oportuniteta krivičnog gonjenja i drugih pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima, a pre svega sporazuma o priznanju krivičnog dela, mora da se rešava značajan procenat krivičnih slučajeva, što još uvek nije slučaj.

3.2. Ročište za izricanje krivične sankcije

Jedna od značajnijih novina koju je, u cilju stvaranja normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka, doneo već ZKP iz 2001. godine je ozakonjenje postupka za kažnjavanje pre glavnog pretresa kao nove – pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije. Osnovna karakteristika ovog postupka ogleda se u mogućnosti izricanja krivične sankcije i bez održavanja glavnog pretresa čime se doprinosi da krivični postupak bude efikasniji, i to uz istovremenu zaštitu prava okrivljenog lica. Prema rešenjima ZKP iz 2001. godine mogućnosti praktične primene ovog postupka bile su relativno skromne što se može objasniti činjenicom da se radilo o postupku do tada potuno nepoznatom ne samo u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije, već i u krivičnom procesnom zakonodavstvu uopšte na području bivše Jugoslavije. Svestan korisnosti ovakvog jednog postupka i skromnosti mogućnosti njegove primene prema rešenjima ZKP iz 2001. godine, a u nameri stvaranja normativne osnove za pojednostavljenje i ubrzanje krivičnog postupka u svim slučajevima kada to kriminalno-politički razlozi opravdavaju, izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku iz maja meseca 2004. godine⁶³ proširena je mogućnost kažnjavanja bez održavanja glavnog pretresa na krivična dela za koja je predviđena kazna zatvora do tri godine i proširen je krug sankcija koje se mogu izreći u ovakvom postupku. Ovakvo jedno rešenje je pozdravljeno i u skladu je sa ne malim brojem do tada davanih predloga po tom pitanju.⁶⁴ Upravo, u skladu sa ovim zalaganjima i kasnije izvršenim intervencijama u Krivičnom zakoniku Republike Srbije iz 2005. godine⁶⁵ došlo je do daljeg širenja kruga krivičnih sankcija koje se mogu izreći u ovom postupku. Izmenama i dopunama ZKP iz 2009. godine, ranijem krugu krivičnih sankcija koje se mogu izreći u ovom postupku dodate su i nove krivične sankcije iz našeg Krivičnog zakonika . To su kazna rada u javnom interesu i kazna oduzimanja vozačke dozvole.⁶⁶ Ovakvo jedno rešenje je takođe pozdravljeno i u skladu je sa ne malim brojem do tada davanih predloga po tom pitanju.⁶⁷ Međutim, kada je reč o ovoj vrsti postupaka pažnju zaslužuje i činjenica da je Zakonom o izmenama i dopunama ZKP iz 2004. godine uvedena i druga vrsta ovog postupka. To je postupak za kažnjavanje i izricanje uslovne osude od strane istražnog sudije. Za razliku od prvonavedenog postupka ova vrsta postupka je već od momenta oza-

63 Vidi: Bejatović, S., Neophodnost donošenja Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije, Srpsko udruženje za krivično pravo, Beograd, 2004, str. 48.

64 Vidi: Bejatović, S., Neophodnost donošenja Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije, Srpsko udruženje za krivično pravo, Beograd, 2004, str. 48.

65 „Sl. glasnik RS”, br. 85/2005.

66 Čl. 119. Zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku iz 2009.

67 Bejatović, S., Neophodnost donošenja Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije, Srpsko udruženje za krivično pravo, Beograd, 2004, str. 48.

konjenja bila podložna kritici u našoj stručnoj javnosti. Kritike se uglavnom svode na prisustvo ne malog broja kontradiktornosti u njegovom normiranju i na činjenicu da se osnovna ideja ove vrste postupaka može postići i putem adekvatne primene samog postupka za kažnjavanje pre glavnog pretresa, usled čega je, sasvim opravdano, predlagano njegovo ukidanje. Obzirom na sve ovo može se konstatovati da su u procesu rada na reformi krivičnog procesnog zakonodavstva bila prisutna tri ključna predloga stručne javnosti Srbije u vezi sa ovom vrstom postupka uopšte. Prva se ticala zalaganja za daljnim širenjem mogućnosti kažnjavanja u ovakvom jednom postupku. Drugo, zalaganje za daljnje povećanje vrsta krivičnih sankcija koje se mogu izreći u postupku za kažnjavanje pre glavnog pretresa. Slučaj npr. sa sudskom opomenom. Treće, ukidanje postupka za kažnjavanje i izricanje uslovne osude od strane istražnog sudije, kao posebne vrste postupaka za izricanje krivičnih sankcija bez glavnog pretresa. Uzimajući u obzir sve ovo postavlja se pitanje: Da li su i u kom obimu ovakva, uglavnom prisutna zalaganja, naše stručne javnosti inkorporirana u novi ZKP? Analiza ove vrste postupka u novom ZKP tj. njegovih odredaba čl. 512-518. ukazuje da su tri njegove osnovne karakteristike. Prvo, ukida se postupak za kažnjavanje i izricanje uslovne osude od strane istražnog sudije, što se, s obzirom na prednje izneseno može pozdraviti. Drugo, menja se naziv postupka (Ročište za izricanje krivične sankcije) i širi se krug krivičnih dela kod kojih može da dođe do primene ovog postupka. To su krivična dela za koja se može izreći kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina (čl. 512. st.1. Zakonika). Treće, proširen je krug sankcija koje se mogu izreći u ovom postupku, s tim što njihova vrsta i iznos zavisi od propisane krivične sankcije za konkretno krivično delo. Tako npr. shodno ovom kriterijumu, u ovom postupku može biti izrečena i kazna zatvora u trajanju do dve godine ako je okrivljeni priznao da je učinio krivično delo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina. Odnosno, kazna zatvora u trajanju do jedne godine ili npr. i sudska opomena ako je u pitanju krivično delo za koje je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine (čl. 512. st. 3. Zakonika)⁶⁸. Za razliku od ovih, čini se sasvim opravdanim novina, dva su rešenja koja, po stavu autora, u najmanju ruku zaslužuju jednu detaljniju stručno-kritičku raspravu. Prvo, tu je neregulisan status oštećenog lica u ovom postupku koje se čak šta više i ne obaveštava o ročištu za izricanje krivične sankcije. Drugo, izricanje osuđujuće presude i u slučaju „ako se optuženi nije odazvao na poziv za ročište”, i predviđanje prava podnošenja prigovora protiv takve presude koji, pod uslovom da je blagovremen i dozvoljen automatski dovodi do zakazivanja glavnog pretresa. Da li je ovakvo jedno rešenje u funkciji onog što je osnovni cilj ovakvog jednog postupka – njegove efikasnosti? Da li bi u skladu sa ovim ciljem bilo adekvatnije rešenje po kojem bi nedolazak optuženog na ročište imalo se

68 O drugim krivičnim sankcijama koje se mogu izreći u ovom postupku vidi čl. 512. st. 2. novog ZKP.

smatrati njegovom nesaglasnošću sa ovakvim jednim postupkom. Izuzetak od takve pretpostavke trebao bi da bude jedino slučaj kada se optuženi i izričito izjasnio da je saglasan sa održavanjem ročišta i bez njegovog prisustva.

3.3. Neposredna optužnica

Jedan od instrumenata efikasnog krivičnog postupka je i neposredna optužnica kao jedan od vidova pojednostavljenja krivičnog postupka. Obzirom na ovo jedna od karakteristika reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije je širenje mogućnosti podizanja neposredne optužnice. Shodno ovom, intervencijama u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije iz 2009. godine proširen je krug krivičnih dela za koja postoji mogućnost podizanja neposredne optužnice, stim što su i dalje zadržana dva vida njenog podizanja, što je u zavisnosti od uslova za njeno podnošenje. Ako se radi o krivičnim delima za koja je predviđena kazna zatvora do osam godina javni tužilac može da podigne neposrednu optužnicu i bez saglasnosti istražnog sudije, što nije u mogućnosti kada su u pitanju krivična dela za koja je propisana kazna zatvora preko ovog iznosa.⁶⁹ Sa ovim se, sasvim opravdano nije stalo. Radom na izradi novog ZKP ne samo da se nastavilo sa ovakvim jednim trendom, već su predviđeni i znatno liberalniji uslovi za podnošenje neposredne optužnice, što je u ne malom stepenu i posledica proširenja kruga krivičnih dela za koja se sprovodi skraćeni krivični postupak i na krivična dela sa propisanom kaznom zatvora do osam godina (gde je optužni akt u formi optužnog predloga). Uz ovo, za podizanje neposredne optužnice, bez obzira o kakvom krivičnom delu se radi, nije više potrebna saglasnost sudije za prethodni postupak. Umesto ovog predviđeno je rešenje po kojem vanraspravno veće, u slučaju ispitivanja optužnice koja je podignuta bez sprovođenja istrage, ako utvrdi da postoji neki od razloga koji ukazuju na nepostojanje krivičnog dela ili dokaza, ili na postojanje trajnih procesnih smetnji, donosi rešenje o odbijanju optužbe⁷⁰, a ne rešenje o odbacivanju optužnice u smislu važećeg čl. 275. st.1. ZKP. Na ovakav način se postiže „da po pravnosnažnosti takvog rešenja deluje zabrana ne bis in idem”.⁷¹

3.4. Podizanje optužnice na glavnom pretresu

Podizanje optužnice na glavnom pretresu je ne samo poseban vid pojednostavljenog krivičnog postupka, već i vid koji je po svojoj arhitektonici još uprošćeniji

⁶⁹ Čl. 244. st. 1. i 6. važećeg ZKP.

⁷⁰ Čl. 338. novog ZKP.

⁷¹ Ilić, G., Krivično procesno zakonodavstvo Republike Srbije i standardi Evropske unije, Zbor. „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2010, str. 49, 50.

u odnosu na neposrednu optužnicu, i kao takav je, nema sumnje, takođe jedan od instrumenata efikasnosti krivičnog postupka. Najbolji primer za ovakvu jednu konstataciju je mogućnost usmenog proširenja optužnice na glavnom pretresu u smislu čl. 410. st. 1. Zakonika. Posmatrano sa aspekta novog ZKP u dva slučaja može da dođe do praktične realizacije ovog vida pojednostavljenja krivičnog postupka. Prvo, u slučaju proširenja optužbe na krivično delo optuženog otkriveno na glavnom pretresu, a ranije izvršeno.⁷² Drugo, u slučaju kada optuženi ili drugo lice na glavnom pretresu učini krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, a koje spada u stvarnu nadležnost tog suda⁷³. Ne obrazlažući druge elemente ovog vida pojednostavljenja krivičnog postupka, jer bi to bilo van okvira rada, treba konstatovati da ovaj vid takođe ima svoje puno kriminalno-političko opravdanje i da je kao takav u funkciji efikasnosti krivičnog postupka. Pored ovog, u prilog ovog vida pojednostavljenja krivičnog postupka govore i dve sledeće činjenice. To su: Prvo, u slučajevima izvršenja ili otkrivanja krivičnog dela na glavnom pretresu sa aspekta dokazivanja nema nikakvog razloga za korišćenjem drugih-potpunijih procesnih formi jer je reč o flagrantnim krivičnim delima, o krivičnim slučajevima u kojima se već u tom procesnom trenutku raspolaze sa relevantnim dokaznim materijalom. Drugo, suđenje po optužnici podnesenoj na glavnom pretresu za delo učinjeno od strane drugog pored pojednostavljenja i ubrzanja postupka ima i puno kriminalno-političko opravdanje budući da delo obzirom na mesto i vreme izvršenja pokazuje naročitu drskost.⁷⁴ Obzirom na sve ovo sasvim opravdano je i u novom ZKP zadržana mogućnost korišćenja ovog vida pojednostavljenja krivičnog postupka.

3.5. Skraćeni krivični postupak

Za razliku od većine drugih pojednostavljenih vidova postupanja u krivičnim stvarima skraćeni krivični postupak je jedan od njegovih tradicionalnih vidova i u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije. Posmatrano u odnosu na redovni krivični postupak ova forma pojednostavljenja krivičnog postupka ima niz osobenosti, i to kako po pitanju svoje arhitektonike, tako i po pitanju modifikovanja pojedinih instituta iz opšteg krivičnog postupka. Kao takav i on je takođe predmet intervencija od samog početka rada na refomi krivičnog procesnog zakonodavstva, i te intervencije su se uglavnom ticale širenja broja krivičnih dela za koja se primenjuje ovaj postupak. Shodno ovom, Zakonom o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku iz avgusta meseca 2009. godine nastavljen je, sasvim oprav-

72 Vidi čl. 410. st. 1. novog ZKP.

73 Čl. 376. u vezi sa čl. 410. st. 1. novog ZKP.

74 Vasiljević, T., Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Savremena administracija, Beograd, 1981, str. 522.

dano, trend širenja broja krivičnih dela za koja se vodi skraćeni krivični postupak započeo ZKP iz 2001. god., i to bez bilo kakvih prethodno ispunjenih preduslova koji su bili predviđeni u našem ranijem Zakoniku, a koji su se odnosili na krivična dela sa propisanom kaznom zatvora od tri do pet godina.⁷⁵ Stupanjem na snagu ovog Zakona skraćeni krivični postupak se vodi za sva krivična dela sa propisanom kao glavnom kaznom novčanom kaznom ili zatvorom do pet godina. Sa trendom širenja kruga krivičnih dela za koja se sprovodi skraćeni krivični postupak nastavljen je i u radu na izradi novog ZKP. Prema čl. 495. st.1. ovog zakonskog teksta skraćeni krivični postupak se vodi za „krivična dela za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do osam godina.”

Prateća osobenost širenja odredaba o skraćenom krivičnom postupku je i širenje funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca. Naime, čl. 24. st. 1. Zakonika o krivičnom postupku iz 2001. godine proširena je funkcionalna nadležnost sudije pojedinca, i to na taj način što je određeno da je on nadležan da sudi, ne samo za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine,⁷⁶ već za sva krivična dela za koja je predviđena kazna zatvora do tri godine. Razlozi opravdanosti ovakvog rešenja su brojni i nisu samo teoretski, već i praktični.⁷⁷ Usled istih, sasvim opravdano, i dalje je nastavljeno sa tako započetim trendom odstupanja od načela zbornosti suđenja. Izvršenim intervencijama kojima je proširen krug krivičnih dela za koja se sprovodi skraćeni krivični postupak Zakonom o izmenama i dopunama ZKP iz 2009. godine automatski je proširena i funkcionalna nadležnost sudije pojedinca. Sada je on nadležan da sudi za sva krivična dela sa propisanom kao glavnom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina. Međutim, u vezi sa širenem funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca kod ne malog broja stručne javnosti Srbije prisutna su zalaganja da se na dostignutom ne stane već da se nastavi sa daljnjim širenjem funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca. Ovakva zalaganja stručne javnosti uzeta su, sasvim opravdano, i u radu na izradi novog ZKP. Shodno čl. 21. st. 1. ovog zakonskog teksta „U prvom stepenu sudi sudija pojedinac za krivična dela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do osam godina”. Širenje funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca je za pozdraviti i kao takvo nema sumnje doprinosi ne

75 Vidi: Važić, S., Skraćeni krivični postupak, Zbor. „Pojednostavljene forme postupanja u sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009, str. 166-172; Bejatović, S., Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i njihov doprinos efikasnosti krivičnog postupka, Zbor. „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009, str. 58-82.

76 Čl. 23. st. 1. ZKP iz 1977.

77 Vidi: Đurđić, V., Osnovna načela jugoslovenskog krivičnog procesnog prava i slobode i prava čoveka i građanina, Jugoslovensko krivično zakonodavstvo i slobode i prava čoveka i građanina, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, Beograd, 2001, str. 168.

samo da skraćeni krivični postupak bude ne samo jeftiniji već i efikasniji, a da to ne ide istovremeno na uštrb zakonitosti rešenja konkretne krivične stvari

Širenje kruga krivičnih dela za koja se sprovodi skraćeni krivični postupak, kao i širenje funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca je za pozdraviti i u skladu je sa većinskim zalaganjima naše i ne samo naše stručne javnosti. Kao takvo nema sumnje u funkciji je stvaranja normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka shvaćene u njenoj kvalitativnoj i kvantitativnoj komponenti.⁷⁸

3.6. Oportunitet krivičnog gonjenja

Kada je reč o pojednostavljenim formama postupanja u krivičnim stvarima posmatrano u širem smislu te reči onda je nesporno da se u tom kontekstu ima posmatrati i načelo oportuniteta krivičnog gonjenja.⁷⁹ Za razliku od niza drugih novina karakterističnih za proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije mogućnost primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja i kod punoletnih učinilaca krivičnih dela je njegova osobenost od samog početka rada na reformi. Kao takva ona je već prisutna i u ZKP iz 2001. godine.⁸⁰ Međutim, čini se da ni kod jednog drugog rešenja nije bilo toliko „lutanja” u njegovom normiranju kao što je to slučaj sa ovim načelom. Skora da nije bilo ni jedne intervencije u dosadašnjem radu na reformi krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije, a da se nije ticala i ovog načela. Međutim, ni jedna od njih nije dovela pod znak pitanja njegovu kriminalno-politiku opravdanost. Nasuprot. Za veoma kratko vreme nakon njegovog oza- konjenja pokazao je svoju punu opravdanost i sve intervencije su išle u pravcu iznalazjenja rešenja za njegovu što adekvatniju primenu uz predviđanje mehanizma kontrole ispravnosti njegove primene. Među najdiskutabilnijim pitanjima kada je reč o ovom načelu bila su pitanja mogućeg obima njegove primene, kontrole odluke javnog tužioca o primeni načela oportuniteta, uslova pod kojima može da dođe do odlaganja krivičnog gonjenja i prava oštećenog lica u primeni ovog načela⁸¹. Obzirom na njihovu aktuelnost ova pitanja su bila predmet razmatranja i u radu na izradi novog ZKP. Posmatrano sa aspekta još uvek važećeg teksta ZKP nekoliko je novina kada je reč o načelu oportuniteta krivičnog gonjenja kod puno-

78 Vidi: Zbornik „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

79 Lowe-Rosenberg-Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Grosskommentar, 23., neuberbeitete Auflage, Zweiter Band, Berlin, 1987, seit. 87.

80 Vidi: Oportunitet krivičnog gonjenja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

81 Vidi: Roxin, C., Strafverfahrensrecht, 22. Auflage, Munchen, 2002, seit. 187-201; Lutz Meyer-Gossner, Strafprozessordnung, 46. Auflage, Verlag C.H. Beck, Munchen, 2003, seit. 145-156; Oportunitet krivičnog gonjenja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

letnih učinilaca krivičnih dela u novom Zakoniku. Među njima najznačajnije su sledeće: Prvo, došlo je do širenja mogućnosti primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja tako što je data mogućnost javnom tužiocu da „odloži krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina..”⁸² Drugo, smanjen je broj mogućih obaveza pod kojima može da dođe do odlaganja krivičnog gonjenja. Treće, rešeno je pitanje forme odluke o odlaganju krivičnog gonjenja. To je naredba; Četvrto, predviđen je način kontrole izvršenja naloženih obaveza tako što je propisano da „Nadzor nad izvršenjem obaveza obavlja poverenik iz organa uprave nadležnog za poslove izvršenja krivičnih sankcija, u skladu sa propisom koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa”⁸³ Peto, brisana je obaveza javnog tužioca da pre podnošenja optužnog predloga ispita postojanje mogućnosti za odlaganje krivičnog gonjenja u cilju čega može obaviti razgovor sa osumnjičenim i oštećenim, kao i drugim licima, odnosno prikupiti druge potrebne podatke; Šesto, predviđen je sasvim drugačiji način kontrole odluke javnog tužioca o korišćenju načela oportuniteta krivičnog gonjenja.⁸⁴ Detaljna stručno-kritička analiza ovako predloženih rešenja pokazuje da su ona u velikom stepenu u skladu sa većinskim stavovima naše stručne javnosti i da su kao takva u funkciji stvaranja normativne osnove za adekvatniju primenu ovog načela. Izuzetak od ovakvog jednog stava je sužavanje kruga obaveza koje mogu biti nalažene osumnjičenom u slučaju odlaganja krivičnog gonjenja.

X X X

Stručno-kritička analiza pitanja vezanih za pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima u novom ZKP pokazuje da je, načelno posmatrano, ne mali broj rešenja u funkciji stvaranja normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka i da su kao takva u skladu i sa najnovijim tendencijama u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i sa rešenjima prisutnim u kompetentnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu. Ovakva jedna konstatacija se posebno odnosi na rešenja koja su, uz izvesne modifikacije, preuzeta iz još uvek važećeg ZKP. Međutim, od ovako date opšte ocene detaljna pojedinačna analiza ne malog broja od posmatranih pitanja govori da njihova normativna razrada nije na nivou očekivanog. Jedan broj načelno opravdanih vidova pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima u novom ZKP nije normiran na način i u skladu sa tendencijama prisutnim u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i kompetent-

82 Čl. 283. st. 1. novog ZKP.

83 Čl. 283. st. 2. novog ZKP.

84 Vidi: Ilić, G., *Krivično procesno zakonodavstvo Republike Srbije i standardi Evropske unije*, Zbor. „Krivično zakonodavstvo Srbije i standardi Evropske unije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2010, str. 39-40.

nom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu i preovladajućim stavovima naše stručne javnosti. Iz ovih razloga, treba preduzeti mere za njihovu primenu u skladu sa njihovom suštinom i kriminalno-političkim razlozima koji su doveli do njihovog ozakonjenja uopšte. Obzirom da broj pitanja ove osobenosti nije zanemarljiv to neće biti lako postići. Ostaje nada da će praksa njihove primene biti u skladu sa kriminalno-političkim razlozima njihovog ozakonjenja. Primenom pojednostavljenih formi postupanja u krivičnim stvarima mora da se rešava značajan procenat krivičnih slučajeva, što još uvek, i pored značajnog napretka, nije slučaj u Srbiji.

4. Literatura

- Artkamper/Herrmann/Jakobs/Kruse, Aufgabenfelder der Staatsanwaltschaft, ZAP, Munster, 2008.
- Brkić, S., Predlozi izmenama i dopunama ZKP, Zbor. „Analiza
- Zakonika o krivičnom postupku u Srbiji: Uskladenost sa odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima i preporuke”, Savet Evrope, HRCAD, 2004.
- Brkić, S., Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2004.
- Brkić, S., Kritički osvrt na Prvu Glavu Radne verzije Nacrta ZKP Srbije, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/2010.
- Beziz-Ayache, A., Dictionnaire de droit penal general et procedure penale, 2e edition, Paris, 2003.
- Bernardi, A., Europe sans frontieres et droit penal, Revue de science criminelle et de droit penal compare, 2002/1.
- Bejatović, S., Krivičnoprocesno zakonodavstvo kao instrument suprotstavljanja kriminalitetu, Zbor. „Kontrola kriminaliteta i evropski standardi: stanje u Srbiji”, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2009.
- Bejatović, S., Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i njihov doprinos efikasnosti krivičnog postupka, Zbor. „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.
- Bejatović, S., Tužilački koncept istrage kao jedno od obeležja savremenog krivičnog procesnog zakonodavstva u zemljama bivše SFRJ i Srbiji, Zbornik „Pravo u zemljama regiona”, Institut za uporedo pravo, Beograd, 2010.
- Bejatović, S., Međunarodni pravni standardi u oblasti krivičnog procesnog prava i način njihove implementacije u Zakonik o krivičnom postupku, Zbornik „Zakonodavni postupak i kazneno zakonodavstvo”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.

- Bejatović, S. i dr., Oportunitet krivičnog gonjenja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.
- Bejatović, S., Reforma krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije i efikasnost krivičnog pravosuđa, Zbornik „Reforma krivičnog pravosuđa”, Pravni fakultet Niš, 2010.
- Bejatović, S., Aktuelna pitanja tekuće reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije, Zbornik „Aktuelne tendencije u razvoju evropskog kontinentalnog prava”, Pravni fakultet u Nišu, Niš, 2010.
- Bejatović, S., Radna verzija ZKP RS i tužilački model istrage, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br.2/2010.
- Beziz- Ayache, A., Dictionnaire de droit penal general et procedure penale, 2e edition, Paris, 2003.
- Vasiljević, T., Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Savremena administracija, Beograd, 1981.
- Važić, S., Skraćeni krivični postupak, Zbor. „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.
- Grubač, M., Kritika Predloga „Novog” Zakonika o krivičnom postupku, Zbornik „Novo krivično zakonodavstvo: Dileme i problemi u teoriji i praksi”, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2006.
- Jakulin, J.- Korošec, D., Alternativne krivične sankcije i pojednostavljene forme postupanja u krivičnom zakonodavstvu Slovenije, Zbornik „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.
- Joseph G. Cook, Paul Marens, Criminal Procedure (5 edition), Lexis Publishing, New York, 2001.
- Kiurski, J., Načelo oportuniteta (opravdanost i svrha), Zbornik „Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore”, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, Beograd, 2004.
- Lutz Meyer-Gossner, Strafprocessordnung, 46. Auflage, Verlag C.H. Beck, Munchen, 2003.
- Lowe-Rosenberg, Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Groskommentar, 23.Auflage, Zweiter Band, Berlin, 1988.
- Matovski, N., Principi pravičnog postupka u kodifikacijama evropskih država, Zbornik „Aktuelne tendencije u razvoju i primeni evropskog kontinentalnog prava”, Pravni fakultet u Nišu, Niš, 2010.
- Nikolić, D., Sporazum o priznanju krivice, JP „Sl. glasnik”, Beograd, 2009.
- Radulović, D., Reforma krivičnog procesnog zakonodavstva Crne Gore, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/2010.

- Roxin, C., Strafverfahrensrecht, 22.Auflage, Munchen, 2002.
- Roxin, C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, Verlag C.H.Beck, Munchen, 2002.
- Roxin, C., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage Verlag C.H.Beck, Munchen, 2006.
- Radulović, D., Efikasnost krivičnog postupka i njen uticaj na suzbijanje kriminaliteta, Zbornik „Realne mogućnosti krivičnog zakonodavstva u suzbijanju kriminaliteta”, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, Beograd, 1997.
- Radulović, D., Komentar Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore, Podgorica, 2009.
- Radulović, D., Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Crne Gore, Zbornik „Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu-Teoretski i praktični aspekt”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2011.
- Stojanović, Z., Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije, Zbornik „Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009.
- Simović, M., Krivični postupci u Bosni i Hercegovini, Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, 2008.
- Simović, M., Krivično procesno pravo, Bihać, 2009.
- Simović, M., O nekim iskustvima u funkcionisanju novog krivičnog procesnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine, Zbornik „Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo,” Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, Beograd, 2005.
- Simović, M. i dr., Komentar Zakona o krivičnom (kaznenom) postupku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2005.
- Sieber, U., Die Zukunft des Europaischen Strafrechts, Sonderdruck aus Band 121/2009, Zeitschrift fur die gesamte Strafrechtswissenschaft, 2009.
- Sijerčić-Čolić, H., Specifični instituti u razvoju novog krivičnog postupka u BiH, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 1/2010.
- Simović-Hiber, I., Sistem rasprava o ideji vladavine prava, osnovama krivičnog zakona, pojmu zločinačke grupe i internacionalizaciji krivičnog prava, Beograd, 2007.
- Tiedemann, K., Die Europaisierung des Strafrechts, u : Kreuzer, Scheuing, Sieber; Die Europaisierung der mitgliedstaatlichen Rechtsordnungen in der Europaischen Union, Baden-Baden, 1977.
- Đurđić, V., Osnovna načela jugoslovenskog krivičnog procesnog prava i slobode i prava čoveka i građanina, Zbornik „Jugoslovensko krivično zakonodavstvo i

- slobode i prava čoveka i građanina”, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, Beograd, 2001.
- Đurđić, V., Konceptijska doslednost tužilačke istrage prema novom Zakoniku o krivičnom postupku, Zbornik „Primena novog Zakonika o krivičnom postupku Srbije”, Udruženje za krivično pravo Srbije, Beograd, 2007.
 - Đurđić, V., Krivičnoprocesno zakonodavstvo kao normativna pretpostavka efikasnosti postupanja u krivičnim stvarima, Zbornik „Krivično zakonodavstvo, organizacija pravosuđa i efikasnost postupanja u krivičnim stvarima”, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2008.
 - Đurđić, V., Reformisanje klasičnih procesnih pojmova u Prednacrtu Zakonika o krivičnom postupku iz 2010, „Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/2010.
 - Đurđević, Z., Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Evropi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, br. 2/2008.
 - Fischer, T., Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 56. Auflage, Verlag C.H. Beck, Munchen, 2009.
 - Škulić, M., Organizovani kriminalitet – Pojam i krivičnoprocesni aspekti, Beograd, 2003.
 - Škulić, M., Konceptija istrage u krivičnom postupku, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 1/2010.
 - Škulić, M., Pogrešna konceptija Nacrta ZKP Srbije, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/2010.

Stanko Bejatovic, Ph D

Full Professor at the Faculty of Law, University of Kragujevac

***NEW CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF SERBIA
AND SIMPLIFIED FORMS OF PROCEEDING IN CRIMINAL CASES***

The object of analyses of this paper includes the questions related to criminally - political justification and normative interpretation of simplified forms of criminal proceedings in new Criminal Procedure Code of the Republic of Serbia. Observed from the aspect of its structure, the issue has been discussed through three groups of questions and concluding arguments. The first group of questions is pertinent to general remarks on the reform process of Serbian criminal procedure legislation and its goals, whereas the second group of questions is dedicated to the

analyses of criminally - political reasons that caused the legalization of simplified forms of criminal proceedings in general, as one of rather significant characteristics of the reform process of Serbian criminal procedure legislation. Among a larger number of these reasons, special attention is drawn to the creation of a normative basis for the enhancement of the efficiency of criminal procedure through the legalization of simplified forms of criminal proceedings. The third (central) group of questions deals with the analyses of particular normative arrangements of simplified forms of criminal proceeding in new Criminal Procedure Code of the Republic of Serbia. They include: agreement on the admission of criminal offence (plea agreement), the trial for imposing a criminal sentence, direct indictment, raising indictment during the trial, summary criminal proceedings and the principle of optional criminal prosecution. At the end of the paper, the author provides concluding remarks in which he exposes his observations on criminally - political justification and quality of normative arrangement of simplified forms of criminal proceedings in new Criminal Procedure Code of the Republic of Serbia.

Key words: *Criminal Procedure Code, Serbia, agreement on the admission of criminal offence (plea agreement), simplified forms of proceedings, criminal case, trial, single judge, optional criminal prosecution, the criminal procedure legislation reform.*